

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК

СЕРІЯ: ФІНАНСИ, ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ

- ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК. СЕРИЯ: ФИНАНСЫ, УЧЕТ, НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ
- ECONOMIC HERALD. SERIES: FINANCE, ACCOUNTING, TAXATION
- UNIVERSITY OF STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE

Випуск 1, 2017

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

ТАРАНГУЛ Людмила Леонідівна,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

Заступники головного редактора

ПАШКО Павло Володимирович,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

МЕЛЬНИК Віктор Миколайович,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

Відповідальний секретар

НОВИЦЬКИЙ Сергій Валерійович
УДФСУ (Україна)

Члени редакційної колегії:

АНДРУЩЕНКО Володимир Леонтійович,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

БЕЛІНСЬКА Яніна Василівна,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

БЕРЕСЛАВСЬКА Олена Іванівна,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

КОВАЛЕНКО Юлія Михайлівна,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

КУЖЕЛЄВ Михайло Олександрович,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

ЛІСОВИЙ Андрій Васильович,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

МАЦЕЛЮХ Наталія Петрівна,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

ОНИШКО Світлана Василівна,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

ОСМЯТЧЕНКО Володимир Олександрович,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

ПАСІЧНИК Юрій Володимирович,
доктор економічних наук, професор, НУБіП (Україна)

ПИЛИПІВ Віталій Володимирович,
доктор економічних наук, старший науковий співробітник
ДВНЗ КНЕУ ім. Вадима Гетьмана (Україна)

РІППА Сергій Петрович,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

ШВАБІЙ Костянтин Іванович,
доктор економічних наук, професор, УДФСУ (Україна)

JURAJ ŠÍPKO,
доктор економічних наук, професор, Словацька
академія наук (Словачія)

IVEN DIMITROV,
доктор економічних наук, професор, Університет
«Проф. д-р Асен Златаров» (Болгарія)

BARBARA WOSNIAN,
доктор економічних наук, професор, Катовіцький
університет (Польща)

ADAM SAMBORIKI,
доктор економічних наук, професор, Катовіцький
університет (Польща)

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ
ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
(УДФСУ)

ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК

СЕРІЯ: ФІНАНСИ, ОБЛІК
ОПОДАТКУВАННЯ
ВИПУСК 1, 2017

*Засновник, видавець
та виготовлювач
Університет державної фіскальної
служби України*

Заснований у 2017 р.

Адреса редакції та видавця:

Україна, 08201, м. Ірпінь,
вул. Університетська, 31,
Університет ДФС України
тел.: (04597) 62-5-88
e-mail: ekonvisnik@gmail.com
www.nusta.edu.ua

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Університету ДФС України
(протокол № 6 від 25.05.2017)

Свідectво про державну
реєстрацію друкованого засобу
масової інформації
(Серія KB №22277-12177H від 02.08.2016)

*У разі передруку матеріалів
посилання на журнал
«Економічний вісник.
Серія: фінанси, облік,
оподаткування»
обов'язкове*

Виходить у міру накопичення
матеріалу
© Університет ДФС України, 2017

**ЕКОНОМІЧНИЙ
ВІСНИК**
СЕРІЯ: ФІНАНСИ,
ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ

**ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
ВЕСТНИК**
СЕРИЯ: ФИНАНСЫ,
УЧЁТ, НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ

**ECONOMIC
HERALD**
SERIES: FANANCE,
ACCOUNTING, TAXATION

Науковий журнал

Заснований у 2017 р.

Вип. 1, 2017

УДК 330(05)

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Пашко П. В. 3

НАУКОВІ СТАТТІ

Андрущенко В. Л. “Критика буржуазних теорій фінансів”:
спроба ретроспективного виправдання чи каяття? 5

Белінська Я. В. Проблеми розвитку зовнішньоторговельної діяльності України.....12

Береславська О. І. Розширення конституційних функцій НБУ: за і проти.....21

Білюк О. О. Депозитна політика банків у період трансформації
банківської системи України.....29

Брехов С. С. Розвиток системи управління митними ризиками в контексті
підвищення ефективності постмитного аудиту в Україні.....37

Гребельник О. П. Специфіка формування митно-тарифних відносин
у контексті становлення світової цивілізації.....43

Дем’янчук О. І. Вплив децентралізації на управління
місцевими бюджетами України.....52

Дулько А. М. Напрями оптимізації податку на нерухоме майно в Україні.....59

Коваленко Ю. М. Рівні регулювання фінансового сектору в Україні.....68

Колісник О. П. Сутність облікової інформації та її
нормативно-правове забезпечення.....78

Лісовий А. В. Уніфікація термінології державного фінансового аудиту
в системі контролюючих органів України.....85

Мазіна О. І. Проблеми фактографічного відображення людського
капіталу в обліку та звітності.....92

Мартиненко В. В., Палюх О. М. Прогнозування впливу державного
фінансування на розвиток аграрного сектору економіки.....101

Мацелюх Н. П. Хеджування ризиків на ринку цінних паперів
у контексті попередження криз.....110

<u>Мельник В. М., Ломачинська І. А.</u> Роль держави у фінансовому забезпеченні малого і середнього підприємництва в Польщі: висновки для України.....	120
<u>Микитенко Т. В.</u> Шляхи наближення митного постаудиту до європейських стандартів.....	129
<u>Новицька Н. В.</u> Методичні підходи до статистичної оцінки ефектів агресивного податкового планування.....	138
<u>Новицький В. А.</u> Аналіз стану використання кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій в Україні.....	147
<u>Онишко С. В.</u> Врівноваження розвитку фінансового ринку і нової економіки як стратегія успішних соціально-економічних зрушень в Україні.....	154
<u>Осмятченко В. О., Олійник В. С.</u> Моделювання формування показників звітності за виплатами працівникам.....	160
<u>Островерха Р. Е.</u> Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку: організаційний аспект.....	167
<u>Проскура К. П.</u> Окремі випадки відображення в обліку та оподаткуванні операцій з операційної оренди майна.....	176
<u>Скоромцова Т. О.</u> Організація горизонтального моніторингу як нової моделі співпраці фіскальних органів та великого бізнесу в Україні.....	187
<u>Сторожук Т. М.</u> Способи та проблеми формування професійного судження бухгалтера.....	195
<u>Тарангул Л. Л.</u> Фінансова безпека України та інструменти її забезпечення.....	201
<u>Трайтлі В. Ю.</u> Державний фінансовий аудит виконання бюджетних програм: стан, напрями модернізації та необхідність стандартизації.....	209
<u>Чернелевський Л. М., Кобзар Я. В.</u> Питання гармонізації державного фінансового і незалежного аудиторського контролю за розрахунками податку з доходів фізичних осіб.....	219
<u>Чопенко В. М.</u> Демографічні проблеми українського села в контексті бюджетної політики держави та шляхи їх вирішення.....	227
<u>Швабій К. І.</u> Проблеми використання даних е-декларацій для податкових перевірок.....	233
<u>Шевчук О. А.</u> Актуальні питання методичного забезпечення діяльності органів державного фінансового контролю.....	240
НАШІ ВІТАННЯ.....	249
НАШІ ВИДАННЯ.....	251

УДК 336.711(477)

О. І. Береславська,
доктор економічних наук,
Університет ДФС України

РОЗШИРЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ФУНКЦІЙ НБУ: ЗА І ПРОТИ

У статті досліджуються питання доцільності розширення конституційних функцій центрального банку, у тому числі і Національного банку України. Зазначається, що протягом останніх років центральні банки відчують тиск з боку державних органів влади щодо необхідності доповнення основної конституційної функції банку з стримування інфляції політично вмотивованими цілями, а саме – забезпеченням економічного зростання та максимальної зайнятості. Наголошується на тому, що розширення конституційних функцій ЦБ може послабити його спроможність підтримувати стабільність цін. Підсумком дослідження є те, що, по-перше, центральні банки не можуть збільшувати випуск товарів та послуг, знижувати безробіття або впливати на будь-який інший показник у середньостроковій та довгостроковій перспективі без зростання рівня інфляції. По-друге, економічні агенти враховують очікування майбутніх подій, коли приймають рішення про споживання та інвестиції, встановлення заробітних плат та цін. Якщо вони очікують високу інфляцію, витрати на її зниження можуть бути великими, оскільки ЦБ доведеться стискати грошову пропозицію на фоні зростаючих цін. Отже, інфляція – це єдина змінна, на яку у довгостроковому періоді може впливати центральний банк, тому сьогодні недоцільно розширювати конституційні функції НБУ.

Ключові слова: незалежність центрального банку, грошово-кредитна політика, Національний банк України, зайнятість, економічне зростання, інфляція, таргетування інфляції, фінансова стабільність, бюджет.

Е. И. Береславская,
доктор экономических наук,
Университет ГФС Украины

РАСШИРЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННЫХ ФУНКЦИЙ НБУ: ЗА И ПРОТИВ

В статье исследуются вопросы целесообразности расширения конституционных функций центрального банка, в том числе и Национального банка Украины. Отмечается, что в последние годы центральные банки испытывают давление со стороны государственных органов власти о необходимости дополнения основной конституционной функции банка по сдерживанию инфляции политически мотивированными целями, а именно – обеспечение экономического роста и максимальной занятости. Делается акцент на том, что расширение конституционных функций ЦБ может ослабить его способность поддерживать стабильность цен. Итогом исследования является то, что, во-первых, центральные банки не могут увеличивать выпуск товаров и услуг, снижать безработицу или влиять на любой другой показатель в среднесрочной и долгосрочной перспективе без роста уровня инфляции. Во-вторых, экономические агенты учитывают ожидания будущих событий, когда принимают решение о потреблении и инвестициях, установления

заработных плат и цен. Поэтому, если они ожидают высокую инфляцию, расходы на ее снижение могут быть большими, поскольку ЦБ придется сжимать денежное предложение на фоне растущих цен. Итак, инфляция – это единственная переменная, на которую в долгосрочном периоде может влиять центральный банк и поэтому сегодня нецелесообразно расширять конституционные функции НБУ.

Ключевые слова: независимость центрального банка, денежно-кредитная политика, Национальный банк Украины, занятость, экономический рост, инфляция, таргетирование инфляции, финансовая стабильность, бюджет.

O. I. Bereslavska,
Doctor of Economic Sciences,
University SFS of Ukraine

EXPANSION CONSTITUTIONAL FUNCTIONS NBU: PROS AND CONS

In the article the expediency of expanding the constitutional functions of the central bank, including the National Bank of Ukraine. It is noted that in recent years, central banks feel pressure from state authorities regarding the need to supplement the basic constitutional function of the bank to curb inflation politically motivated purposes – namely, economic growth and maximum employment.

It is noted that the expansion of the constitutional functions of the Central Bank may reduce its ability to maintain price stability. In addition, the Central Bank's independence can be questioned if the results of its operations will fail that probably if multi-mandate. There is also a risk that the poor performance of the Central Bank undermine his reputation, if you put in the bank responsible for economic growth and employment.

The result of the study is that first, central banks can not increase production of goods and services, reduce unemployment or affect any other indicator in the medium to long-term growth without inflation. Second, economic agents expectations of future events into account when making decisions on consumption and investment, setting wages and prices. So if they expect high inflation, the cost of its decline can be large, because the Central Bank will have to squeeze the money supply against the backdrop of rising prices.

Consequently, inflation – is the only variable, which in the long run can affect the central bank and so today is pointless to expand the constitutional functions of the NBU.

Keywords: central bank independence, monetary policy, the National Bank of Ukraine, employment, economic growth, inflation, inflation targeting, financial stability, budget.

Закінчення епохи фіксованих валютних курсів, перехід країн до гнучкого курсоутворення та нестабільність обмінних курсів стимулювали процес пошуку центральними банками (ЦБ) інших проміжних цілей грошово-кредитної політики, однією з яких може бути досягнення цінової стабільності (інфляційне таргетування). Протягом тривалого часу країни переконувалися у тому, що для реалізації цієї цілі ЦБ необхідно сконцентрувати свої зусилля виключно на ній і досягати її незалежно від центральних органів влади. Міжнародний досвід показує, що починаючи з середини 90-х років XX століття і до сьогодні більше ніж 26 країн світу перейшли до інфляційного таргетування, при цьому приблизно половина з них

приходиться на країни з ринками, що формуються, або мають низькі доходи на душу населення [1, с. 46].

Разом з тим протягом останніх років ЦБ відчують тиск з боку державних органів влади щодо необхідності доповнення основної конституційної функції банку зі стримування інфляції політично вмотивованими цілями, а саме – забезпеченням економічного зростання та максимальної зайнятості. Особливо такий тиск відчують ЦБ країн, у яких є слабкими державні інститути та низькі індекси верховенства закону. У переліку цих країн перебуває й Україна, центральний банк якої вже другий рік поспіль перебуває під політичним тиском. Тому потреба у з'ясуванні доцільності розширення мандату центральних банків, у тому числі й Національного банку України (НБУ) є сьогодні надзвичайно актуальною.

Фінансова криза 2008 року та досить тривалий вихід з неї обумовили появу цілого ряду досліджень щодо переосмислення ролі ЦБ у економічній системі країни. Західні науковці у своїх чисельних роботах, аналізуючи внесок центральних банків у фінансову стабільність під час кризи та після неї, рекомендують переглянути основні функції ЦБ та розширити його мандат шляхом включення в них ще інших цілей, крім контролю за інфляцією. Зокрема, М. Каваї та П. Морган вважають, що ЦБ повинен відігравати активну роль у збереженні фінансової стабільності і не допускати можливостей для виникнення системних фінансових криз шляхом обмеження значного зростання кредиту та запозичень. Це, на їх думку, сприяло б виведенню ЦБ за межі тієї ролі, що виконує банк на сьогодні і яка полягає у регулюванні діяльності окремих банків [2].

Інші науковці, у тому числі і вітчизняні, вважають, що ЦБ повинні отримати подвійний мандат з рівною питоною вагою їх частин – контролю інфляції і підтримки максимальної зайнятості та економічного зростання [3, 4].

Метою статті є дослідження питань доцільності розширення мандату центрального банку, у тому числі й НБУ, та аналіз ризиків, на які наражатимуться центральні банки, у тому числі й НБУ, при розширенні їх конституційних прав.

Дослідження причин, а також наслідків глобальної фінансової кризи, які спостерігаються і до сьогодні, відомими західними та вітчизняними науковцями спричинили появу цілого ряду гострих наукових дискусій щодо ролі ЦБ у боротьбі з кризовими явищами та забезпеченні ним економічного зростання. Іншими словами, йдеться про необхідність та можливість розширення конституційних функцій ЦБ, або його мандату. Такі дискусії мають місце і в Україні, а їх початок припадає на минулий 2016 рік, коли у Верховній Раді був зареєстрований законопроект № 5303 «Про внесення змін до статті 99 Конституції України щодо удосконалення конституційної функції Національного банку України для забезпечення економічного зростання країни» [5].

Відповідно до чинної редакції Конституції України основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці. Проте цю норму хочуть змінити, вважаючи, що основними функціями НБУ, прописаними у Конституції, мають бути:

- розробка та проведення грошово-кредитної політики, спрямованої на реалізацію потенціалу довгострокового економічного зростання країни;
- забезпечення цінової та курсової стабільності грошової одиниці, помірного рівня довгострокових процентних ставок і сприяння максимальній зайнятості населення.

У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що у НБУ зараз недостатньо функціональних обов'язків з урахуванням усіх важелів впливу (валютний курс, цінова

стабільність, надійність депозитів і вартість кредитів) на рівень життя населення та умови ведення бізнесу. Розробники документа, спираючись на зарубіжний досвід, зазначають, що в світі існують більш комплексні моделі функціонування ЦБ, у яких регулятор є провідником монетарної політики, стратегічними цілями якої є соціально-економічний розвиток країни. Як приклад таких моделей функціонування, наводиться Федеральна резервна система США (ФРС), Резервний банк Австралії, Нацбанк Чехії і Центробанк Малайзії. Наслідком прийняття зазначеного документа, на думку законотворців, має стати підвищення рівня відповідальності, стабільності та результативності роботи НБУ, а також поліпшення його взаємодії з урядом [5].

Вітчизняні науковці, аналітики та експерти нарізно сприйняли ініціативу депутатів. Частина з них підтримує запропоновані зміни, аргументуючи це тим, що від ЦБ різних країн, зазвичай, не вимагають забезпечити виключно стабільність національної валюти. Зокрема, ФРС США та Європейський центральний банк (ЄЦБ) займаються інфляційним таргетуванням, довгостроковими процентними ставками і зростанням зайнятості населення.

Інші, у тому числі і фахівці НБУ, вважають, що, по-перше, формулювання функціональних обов'язків НБУ в запропонованій редакції законопроекту є дуже розмитим і реалізація потенціалу довгострокового економічного зростання буде дуже складною; по-друге, проблема подвійного мандату зводиться до необхідності друкування грошей для стимулювання виробництва [6].

Спробуємо з'ясувати, чи є необхідність у розширенні мандату ЦБ країни та на які ризики наражатиметься сам банк.

На сьогодні основною функцією ЦБ більшості країн світу є контроль за інфляцією. Зайнятість та економічне зростання хвилює центральні банки лише тією мірою, в якій вони впливають на інфляцію. Проте виключно з політичної доцільності центральним банкам намагаються нав'язати інші функції, які можуть призвести до зниження їх незалежності. Адже в умовах дефіцитів державних бюджетів ЦБ можуть відчувати значний тиск, пов'язаний із необхідністю послаблення напруження у сфері фінансування шляхом підтримки низьких процентних ставок.

У економічній теорії практично не існує дискусій щодо незалежності центрального банку. Необхідність забезпечення ЦБ фактичної незалежності від органів державної влади досліджувалася у працях таких відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, як Р. Барро і Д. Гордон [7], Ф. Кідлант і Е. Прескот [8], К. Рогофф [9], С. Моїсєєв [10], В. Козюк [11]. Усі вони у тому чи іншому контексті доводили, що незалежним ЦБ практично завжди вдається досягати встановленої цілі з інфляції, водночас як політичне втручання в діяльність ЦБ призводить до порушення визначених ним орієнтирів грошово-кредитної політики. При цьому, як засвідчують багаторічні дослідження, незалежність ЦБ у цілому є діючим засобом забезпечення та підтримки низького рівня інфляції. Зокрема, у працях А. Цукермана наводиться багато практичних доказів того, що чим більш високим є ступінь незалежності ЦБ, тим нижчим є рівень інфляції в країні. Як яскравий приклад він наводить Латинську Америку, країни якої перейшли у кінці 90-х років минулого сторіччя до інфляційного таргетування і надали своїм ЦБ фактичну незалежність [12].

Щодо основних факторів незалежності ЦБ, то серед них виділяють: 1) наявність чітко сформульованої пріоритетної цілі; 2) самостійність у виборі інструментів досягнення цілі; 3) заборону фінансування бюджету і прямого кредитування уряду, у тому числі через операції із державними цінними паперами на первинному ринку; 4) порядок призначення та звільнення

керівного складу, що забезпечує неможливість тиску на відповідних осіб; 5) чіткі та прозорі механізми поведінки в ситуації, коли виникає конфлікт інтересів ЦБ і уряду; 6) порядок фінансування центрального банку, який не залежить від його політики [13, с. 31].

Аргументи у підтримку незалежності ЦБ не є самоочевидними. Довіра домогосподарств і бізнесу до спроможності центрального банку виконувати свій конституційний мандат є основним і необхідним чинником його ефективної діяльності. На думку експертів МВФ, фактичній незалежності у досягненні визначених цілей та високій репутації центральних банків сприяли три характеристики:

1. *Прозорість грошово-кредитної політики.* ЦБ використовують певні інструменти (короткострокову процентну ставку) для регулювання інфляції. Це дозволяє населенню відслідковувати дії ЦБ, і, що важливо, оцінювати, наскільки успішно останні вирішують поставлене перед ними завдання.

2. *Результативність.* Успішні результати діяльності ЦБ зі скорочення темпів інфляції у довгостроковому періоді, як свідчить міжнародний досвід, є передумовою у отриманні фактичної та юридичної незалежності. У свою чергу, незалежність ЦБ також допомагає підтримувати інфляцію на низькому рівні, захищаючи ЦБ від політичного втручання.

3. *Підзвітність.* У багатьох країнах ціль грошово-кредитної політики встановлюється урядом, що в цілому сприяє суспільному благу. В силу цього ЦБ втрачають «незалежність у виборі цілі», але зберігають «незалежність у виборі інструментів» настільки, наскільки вони можуть вільно визначати і контролювати інструменти, що використовуються для досягнення цієї цілі. При цьому, чи користуються ЦБ незалежністю у виборі тільки інструментів, або у виборі інструментів і цілі, мало впливає на виконання поставлених перед ним завдань. Часто ЦБ звітують про прийняті ними рішення і про прогрес у досягненні своєї цілі перед урядом і парламентом [14, с. 48].

Вище зазначалося, що ЦБ розвинених країн мають розширені мандати, тому їх зобов'язують більш активно реагувати на відхилення від встановлених значень обсягів виробництва і рівня зайнятості. Проте, як показує міжнародна практика, потребує доказів та аргументів те, що ЦБ повинні приділяти більше уваги питанням економічного зростання і зайнятості, ніж вони це роблять сьогодні. Деякі експерти сумніваються у неминучості такої переорієнтації, посиляючись на послаблення проблеми компромісного вибору між інфляцією і зайнятістю порівняно з минулими часами, коли домінували підходи (крива Філіпса), що зростання зайнятості супроводжується посиленням інфляції і навпаки.

Під час останньої світової фінансової кризи, яка супроводжувалася надзвичайно гострою рецесією, рівень інфляції знизився набагато менше, ніж очікувалося. Причини, що лежали в основі цієї тенденції, як показують дослідження, мали тимчасовий характер або відображали специфіку окремих країн. Ця специфіка полягала в тому, що інфляція перебувала під надійним контролем у зв'язку з багаторічною реалізацією режиму таргетування загального рівня цін і проявом меншої уваги до економічного зростання й зайнятості. Тому переорієнтація на зростання й зайнятість під час наявності в країні стабільної інфляції може стати самогубством для країни та її центрального банку, оскільки спроможна підірвати саму основу для реалізації подібних заходів.

Проте бажання розширити спектр функцій ЦБ, який встановлює цілі грошово-кредитної політики, обумовлює посилення тиску в частині необхідності переключення уваги на економічне зростання й зайнятість, а також фінансову стабільність. Потужним джерелом

цього тиску сьогодні є політичні лідери, які переслідують власні інтереси і їм потрібна тимчасова підтримка з боку ЦБ та його грошово-кредитної політики, що стимулює зростання економіки у передвиборний період.

Розширення конституційних функцій ЦБ може нанести збиток кожній із трьох зазначених нами вище характеристик, які посилюють незалежність центрального банку. А це, у свою чергу, може послабити спроможність ЦБ підтримувати стабільність цін. Адже відслідковувати дії центрального банку за більш широкого кола функцій і завдань буде набагато важче. Темп інфляції легко вимірюється та порівнюється з узятим на себе зобов'язанням центрального банку. Проте виміряти, наприклад, фінансову стабільність важко в силу її природи. Піддається виміру нестабільність – тобто саме те, чого ЦБ бажають уникнути. Крім того, економічні агенти можуть бути збентежені у зв'язку з тим, що інструменти, які застосовуються для підтримки системної стабільності, з часом можуть змінюватися, збігатися з інструментами, які використовуються для проведення грошово-кредитної політики. Наприклад, процентні ставки можуть бути використані для стримування зростання обсягів кредитування для забезпечення фінансової стабільності в той час, як ці самі процентні ставки є інструментами грошово-кредитної політики ЦБ і застосовуються для впливу на рівень інфляції [15].

Незалежність ЦБ може бути поставлена під сумнів, якщо результативність його діяльності дасть збій, що ймовірно за наявності багатокомпонентного мандату. У дослідженнях, присвячених оцінці регулюючої функції центрального банку, що проводилися експертами МВФ, не було знайдено суттєвих розбіжностей у темпах інфляції країн, ЦБ яких як основну ціль здійснювали контроль над інфляцією і тими країнами, ЦБ яких за основні цілі обирали контроль над інфляцією і фінансову стабільність [14, с. 49]. Але в них зазначається, якщо мандати центральних банків націлені на досягнення фінансової стабільності, то центральні банки можуть втратити спроможність викликати довіру в суспільстві з причин впливів зовнішніх шоків чи проявів ланцюгової реакції з непередбачених джерел, не дивлячись на свої зусилля зі стримування фінансової кризи.

Ризик того, що низька результативність ЦБ підірве його репутацію, стане ще вищим, якщо покласти на банк відповідальність за економічне зростання і зайнятість. Зрозуміло, що грошово-кредитна політика може вплинути на економічне зростання у короткостроковій перспективі, але з часом цей ефект значно послабиться, оскільки вступають у дію ті заходи політики, що впливають на ринок праці і продуктивність. Тому важко відокремити вплив грошово-кредитної політики від інших чинників при оцінці результативності діяльності центрального банку.

Використання грошово-кредитної політики для стимулювання зростання й зайнятості може бути ще менш дієвим у країнах із ринками, що трансформуються, де на основні економічні показники часто впливають зовнішні шоки (як зміна цін на сировинні товари або коливання процентних ставок та валютних курсів тощо). Більше того, розширення мандату ЦБ шляхом включення в його завдання стимулювання економічного зростання в таких країнах відволікає увагу від структурних реформ. При цьому неспроможність забезпечити стійке економічне зростання і високий рівень зайнятості може підірвати довіру до центрального банку.

Суттєвим недоліком при розширенні мандату ЦБ у бік забезпечення економічного зростання й оптимального рівня зайнятості є те, що державні чиновники отримують реальні важелі для втручання у його діяльність і можливість перекладати всю відповідальність на банк

за врегулювання кризи. У такому випадку ЦБ може легко втратити незалежність навіть у виборі інструментів реалізації грошово-кредитної політики.

У конституціях і основних законах багатьох країн світу записано, що центральний банк або інститут, що його заміщує, є незалежним від усіх гілок влади і самостійно здійснює грошово-кредитну політику. Основна функція ЦБ – боротьба з інфляцією та забезпечення цінової стабільності. При цьому рішення про грошово-кредитну політику, яка реалізується регулятором, приймає не одна людина, а рада керуючих банку. У США – це ФРС, в Україні – це Рада НБУ. Історичний досвід показав, що сенс існування таких колегіальних органів полягає у наявності консервативних поглядів більшості їх членів порівняно з політиками щодо застосування заходів грошово-кредитного стимулювання, тобто збільшення пропозиції грошей без істотних на те макроекономічних причин.

Висновки. Світовий досвід проведення грошово-кредитної політики дозволяє зробити два важливих висновки. По-перше, центральні банки не можуть збільшувати випуск товарів та послуг, знижувати безробіття або впливати на будь-який інший показник у середньостроковій та довгостроковій перспективі без зростання рівня інфляції. Збільшення обсягів пропозиції грошей для стимулювання економіки з часом веде до пропорційного зростання цін. У довгостроковій перспективі результатом таких дій може бути тільки зростаючий рівень інфляції, а випуск та зайнятість залишаться на своєму природньому рівні.

По-друге, економічні агенти враховують очікування майбутніх подій, коли приймають рішення про споживання та інвестиції, встановлення заробітних плат та цін. Зокрема вони враховують не тільки поточну економічну політику, але й свої уявлення про майбутні дії влади. Тому, якщо економічні агенти очікують високу інфляцію, витрати на її зниження можуть бути великими, оскільки ЦБ доведеться стискати грошову пропозицію на фоні зростаючих цін.

Отже, інфляція – це єдина змінна, на яку у довгостроковому періоді може впливати центральний банк. Тому сьогодні недоцільно розширювати конституційні функції НБУ, оскільки таргетуванню інфляції поки що в Україні немає альтернативи. Запорукою ефективної реалізації цього режиму є прозора і передбачувана політика з чітко визначеною ціллю, яка користується довірою економічних агентів і необхідна для впливу на їх очікування.

Проте успішна реалізація інфляційного таргетування передбачає повну незалежність Національного банку України. При цьому важлива не стільки законодавчо встановлена незалежність, скільки його фактична можливість у виборі цілі та оперуванні інструментами грошово-кредитної політики для досягнення цієї цілі. Це передбачає відсутність у економіці симптомів фіскального домінування – підкорення і обмеження грошово-кредитної політики завданням бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Роджер С. Таргетированию инфляции исполняется 20 лет / С. Роджер / Финансы и развитие. – 2010. – № 3. – С. 46–49.
2. Kawai M. and Morgan P. Central Banking for Financial Stability in Asia. – 2012 [Електронний ресурс] // ADBI Working Paper 377. – Tokyo: Asian Development Bank Institute. – Режим доступу: <http://www.adbi.org/working-paper/2012/08/28/5221central.banking.financial.stability.asia>
3. Данилишин Б. Монетаризм і роль центральних банків: від загальносвітових теорій до української практики / Б. Данилишин // Дзеркало тижня. – 2017 р. – № 4, 4–10 лютого.

4. Аржевітін С. Безумовні умови отримання нового мандата НБУ від суспільства / С. Аржевітін// Дзеркало тижня. – 2016 р. – № 27, 6 серпня.
5. Проект Закону про внесення змін до статті 99 Конституції України щодо удосконалення конституційної функції Національного банку України для забезпечення економічного зростання країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60326
6. НБУ вважає неефективним розширення його конституціональних функцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://monetary-policy-debates.bank.gov.ua/discussion/>
7. Barro R. A Positive Theory of Monetary Policy in a Natural Rate Model / R. Barro, D. Gordon // The Journal of Political Economy. – Vol. 91, № 4. – 1983. – PP. 589–610.
8. Kydland F. Rules Rather Than Discretion: The Inconsistency of the Optimal Plans / F. Kydland, E. Prescott//. – The Journal of Political Economy. – Vol. 85, № 3. – 1977. – PP. 473–91.
9. Rogoff K. The Optimal Degree of Commitment to an Intermediate Monetary Target / K. Rogoff// The Quarterly Journal of Economics. – Vol. 100, № 4. – 1985. – PP. 1169–1189.
10. Моисеев С. Р. Инфляционное таргетирование: монография / С. Р. Моисеев. – М: Маркет ДС, 2014. – 112 с.
11. Козюк В. Незалежність центральних банків у сировинних економіках / В. Козюк// Вісник НБУ. – 2016. – № 235. – С. 6–25.
12. Козюк В. Трансформація центральних банків в умовах глобалізації: макроекономічні та інституціональні проблеми: монографія / В. Козюк. – Тернопіль: Астон, 2005 р. – С. 31.
13. Cukierman A. Central Bank Independence and Monetary Policymaking Institution: Past, Present, and Future / A. Cukierman // European Journal of Political Economy. – 2008. – Vol. 24, № 4. – P. 722–736.
14. Хакоме Л. Расширение мандата / Л. Хакоме, Т. Манчини-Гриффоли // Финансы и развитие. – 2014. – Июнь. – С. 47–50.
15. Buiter Willem H.. The role of central banks in financial stability: how has it hanged? / Willem H. Buiter [Електронний ресурс]// London School of Economics and CEPR. Discussion Paper № 8780. – January 2012. – Режим доступу: <http://www.cepr.org/pubs/dps/DP8780>.

Стаття надійшла до редакції 26 квітня 2017 року